

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейнсо Джэпсалэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэпстэу кэрал зэгохэныгэм и зэфэсэу 1948 гэм тыгтэгъазэм и 10-м цылагэм кышшаптагъ 217 А (III) зиномер унаштомкӀэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэпстэу Джэпсалэ

Дунэпстэу Кэрал Зэгохэныгэм (ДКЗ) и Зэфэсэм егъэлу;

Дунэпстэу цыфыгэм кыхуыбытэрэ хэтрэ зы цыфхы зэгохэныгэм;

мы джэпсалтэр сыдигъуи янэгъу кӀагъэтызэ, мыщ кышхыцхыцэрэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янӀэ зэрэтырагъэтырэм, фащырэ лъытэныгэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукӀэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кӀоцхэм и дунэпстэум и кӀо кӀэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшхьэпэзэ мы зэгохэныгэм хэт кэралхэм ежьымӀэ ялӀэпкӀэхэри, аунашом кӀагъэтырэ нэмыкӀрэ кэралмӀэ ялӀэпкӀэхэри кызыжыуытэу, дунэпстэум и тӀдӀэрэ чӀанӀи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кышшацтэным, лӀэшэу цызэрагъэкӀоньм, цагъэцӀкӀоньм фӀэкъудышхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэм и лӀэпкӀэхэм и язэфӀдӀэ идеал

шапхӀэхэр кӀэзыгъэуцурэ мы дунэпстэу джэпсалтэр.

1-нӀрэ пычыгъэ

Цыф пстӀури шӀхьӀфитӀэу, ялӀытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрӀэ зэфӀдӀэу кӀалӀфы. АкъылрӀэ зэхӀшыкӀ гъуазэрэ ялӀшъы, зыр зым зӀкӀош зэхӀшӀэ азфагу дӀлӀгъэу зэфышхытынхӀэ фӀае.

2-нӀрэ пычыгъэ

Хэтрэ цыфхы зэфӀдӀэу фит мы джэпсалтэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшхьэпэну, зыщыц расэм, ышӀом, бзылӀтфыгъэ-хъулӀтфыгъэу зэрӀшхытым, ыбзэ, ыфыгъ диньм, политичнӀэ е нэмыкӀрэ еплӀыкӀгъу шӀэм, лӀэпкӀгъу е цыф кунӀэ кызыыхӀкӀыгъэм, мылӀкоу шӀэм, кызышӀалӀфыгъэм емьлӀытыгъэу зэхӀдзынчӀгъэу, фӀэгъэкӀотэныгъэпчӀгъэу.

Ац нэмыкӀгъу, кэрал шӀхьӀфити, нэмыкӀым цунашом кӀэти, зышӀхьӀфитыжьыныгъэ (автономие) зимьли, нэмыкӀрӀэу зы шӀхьӀфитыныгъэ лӀахӀэ зытелӀти, сьд фӀдӀэрэ кэралым ицӀыфӀэу шӀтми хэтрэ цыфхы зэхӀдзыныгъэ фащы хъуцтӀэп зыщыц кэралым иполитичнӀэ е юридическӀэ системӀэ е дунэпстӀэу кэралхэм азфагу цыришӀэ статусым кыыхӀкӀгъу.

3-нӀрэ пычыгъэ

Псэуньыр, шӀхьӀфитыныр, шӀынӀэгъончӀагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пцыллэу плгытэ е пцыллынлэ ибгэты хуцтэн, сьд фэдэ шьыклэуи пцыллыгъэр, пцылл цэн-кэццэфыныр зьми фэбдэ мьхуэнэу кэоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лгэшыгъэ епхэллэ хуцтэн, жьалымьыгъэклэ, цыфыгъэм къемызэгъэу е инанэ зыгъэулышн фэдэклэ удзеклэ, ац фэдэ тазыр теплхьэ хуцтэн.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшгуаш тэдэрэ чланл цыфэу, юридическэ лицоу кьыцалгытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфн кэрал хабзэм инашхьэ цызэфэд ькн кэрал хабзэм кэухтумэныгъэхэр зэхэдзынчгъэу, язэфэдэу зыфагъашхьэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчгъэу, зэфэдэу фэшгуаш мь джэпсалгэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлт юфшлаштохэм, ац фэдэ юфшлаштомэ сьд фэдэуи атэгъэгущонми кьыцаухтумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфн фитыныгъэ ил хабзэ шхьэлэм е кэрал хабзэм кьыринэсырэ цыф фэшгуашхэр зыукторэ юфшлашто кьызехтулэклэ фитыныгъэ зилэ ухыяклэхэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухтумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфн лажьэ имылэу аубыти, агъэтыси, егъэзыгъэклэ нэмыкIрэ чланл афи хуцтэн.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфн фитыныгъэ ил ифэшгуашхэмрэ иштэрылгхэмрэ аухэсы ькн ежыым зы лажьэ кьытыралгхьэ зыхтуклэ зьми шомьылыкIэу, зьми цунашго клэмытэу, зьми имытелгхьэу цыт ухыяклэ шхьэфит псэфитыр зэфагъэклэ ькн нафэу шоф ригъэплгынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажьэ/шлэхгъэджагъэ зытыралгхьэрэ хэтрэ цыфн зиухыижыным пэе зыфэныкгоцт цынэгъончгъэгъэхэр зыцигъотынэу цыт ухыигъо нафэм икIэхуэу, кэрал хабзэм тетэу агъэкгончафэкIэ хыеу кэалгытэ, мыхыишго кьыраплгырэн.

2. Хэти агъэкгуанчэ хуцтэн, зешлэ лгэхгъаным кэрал хабзэкIэ е дунэепстэу хабзэкIэ шлэхгъэджагъэу амылгытэцтыгъэ зы юф зэришлагъэм е ьшлэхгъэу кэацыхгъу горэ зэримышлагъэм кьыхэкIыкIэ. Хэти шлэхгъэджагъэ зешлэм фэгъэуцугъэу цытыгъэ тазырым нахьыбэ тыралгхьэ хуцтэн.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфн и гъэшлэ унае, цунагъо, цунэ е зэрэзэрашлэхэрэ шьыклэхэм шхьэусыгъончгъэу зыри кьыхэлэбэ хуцтэн, инанэ, ьцлэ кьелусэ хуцтэн. Хэти фитыныгъэ ил мьшц фэдэ кьыхэлэбэныгъэхэм кэрал хабзэкIэ зыкъацаригъэухтумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфн фитыныгъэ ил зы хэтрэ зы кэрал и чыналгэ шхьэфитэу цызеклонэу, цытсэунэу.

2. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил ежъы икӀэрал и ахэтэу тэдэрэ кӀэрал и коццыкӀынэу ыкӀи икӀэрыкӀэу кӀыгъэгъэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил жъалымыгъэ/лые кӀырахынэу зыхӀурэм, нэмыкӀрэ кӀэрал ышӀхъэ ригъэзынэу, шӀхъэгъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшӀхъэпнэу.

2. Ау ишӀынкӀанӀэкӀэ политичнэу цымыт илӀнхъэджагъэхэм е дунӀепстэу кӀэрал зэгъхъэныгъэм имурад, ибзынхъэхэм кӀемызэгърэ юфшӀашӀохэм кӀахэкӀырэ дӀоданшӀгъэхэмкӀэ мы фитыныгъэр зыфӀэгъэшӀхъэпнэу хъуцтӀ.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил зы кӀэралым ицӀыфӀэу цытынэу.

2. Хэтрэ цыфыи зыцӀыфӀэу цыт кӀэралым шӀхъэусыгъончӀэу хӀбгъэкӀы е нэмыкӀрэ кӀэралым ицӀыфӀ хъунэу илӀ фитыныгъэм хӀбгъэны хъуцтӀ.

16-нэрэ пычыгъу

1. ЗыныбжӀ икӀугъэ хэтрэ бзылӀфыгъэи хъулӀфыгъэи фитыныгъэ ил кӀызыхэкӀыгъэ лӀӀпкӀым, зыцӀыфӀэу цыт кӀэралым е динэу ыыгъым кӀыыхэкӀэу зы пӀрыогъуи кӀыфӀамыуцоу, фитэу кӀыщӀнэу, дӀкӀонэу, унагъо ышӀӀнэу.

2. ЗӀрӀцӀн-зӀдӀкӀоным фӀгъэхъыгъэ зӀзӀгъныгъэр (нӀчыхъэр), зӀрӀцӀцӀт-зӀдӀкӀоццхэм ежъмэ я шӀхъӀфитыныгъэ шӀынкӀэрэ яшӀоигъоныгъэ икӀурӀэкӀэ агъӀпсы.

3. Унагъуэр, цыфыбӀ-лӀӀпкӀ псӀукӀэм и лӀӀбжӀэ шӀхъаӀашӀы, ар цыфӀ жӀугъэм и кӀэралым и кӀеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил ежъым цунаеу е нэмыкӀрӀхэр илӀхъэгъоу мылӀку зригъӀӀнэу.

2. Хэтрэ цыфыи шӀхъэусыгъончӀэу имылӀку кӀыӀынхы е хӀбгъэны хъуцтӀ.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфыи гунысӀэ, зӀхашӀэ ыкӀи дин фитыныгъэ ил. Мы фитыныгъэм кӀызӀкӀеубытӀ изакъоу е купӀэу, нафӀэу е унаеу (шӀӀфӀэу) итхӀафӀӀорышӀӀнхэр, идинкӀэ илӀанхъэхэр нӀрылӀгъоу аригъӀӀӀн, ыгъӀзӀкӀӀн фитыныгъӀри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил зӀрӀфаеу гунысӀӀнэу, игунысӀӀхэр кӀыӀотӀнэу. Мы фитыныгъэм кӀыхеубытӀ цыфӀыр игунысӀӀхэм фӀӀыкӀэ зым и кӀымыгъӀгъумӀкӀынэу, кӀэралыгъо гъунапкӀгъэхэм ямылӀытыгъэу илӀныгъэхэр, гунысӀӀхэр сӀд фӀӀдӀрӀ гъогукӀи кӀылӀыхъон, кӀыгъотым, зыӀэрыгъэхъӀн фитыныгъӀри.

20-нэрэ пычыгъу

1. ХӀти фитыныгъэ ил ӀӀшӀнчӀэу, зӀо-бӀнӀнчӀэу зӀфӀӀсынэу, хӀсӀ зӀхӀщӀнэу, зӀхӀщӀгъэ хӀсӀм хӀхъӀнэу.

2. ХӀти зы хӀсӀ хӀхъӀнэу ебгъӀзы хъуцтӀ.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил занклэу ежсьым е фитэу кыыхыгъэ лыкломэ ялклэ кэралым изегъэклон юфхэм ахэхэнэу, ахэлэжьэнэу.

2. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил икэралы цыф жыугъэми Къыфызэригъэпэирэ амалхэр зэхэдзынчтэу, нстэуми афэдэу зыфигъэшхьэнэу.

3. Хьыкумэт лэшхьэтетныгъэм илэабжтэр кэралым и цыф жыугъэм ишлюгъоныгъэ ары. А шлюгъоныгъэр кэнафэ итэф шыклом тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цыфмэ ашлюгъоныгъэхэр шхьэфит-нсэфитэу кыызэрэгъэлэгъоштыцт нэмыклрэ шыклэхэу, зыныбжы иктугъэ цыф нстэуми афызэлухыгъэу, ялэлтхэми зэфэдэ клуачлэ ятэу, нлэлтэ гъэнэфагъэклэ кытырагъэзэжыырэхэмклэ.

22-нэрэ пычыгъэ

Цыф жыугъэм зэрэщыщым елгытыгъэу хэтрэ цыфыи социалнэ кэуухтумэныгъэ фэштыаш. Кэрал клуачлэ е кэралыгъомэ язэдэлэнылэклэ ыклу хэтрэ кэралы ежсьым игъэпсыклэрэ амалхэмрэ елгытыгъэу хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил инапэрэ ицыфыгъэрэклэ гупсэфэу зэрэциужьын ылгъэклыцт экономикэ, социалнэ ыклу шлэнхабзэ юфклэ зыфэныктыцт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъэ

1. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил лэжьэнэу, фитэу шлоф кыыхынэу, зэфэгъэклэ ыклу фэшлэ амалхэмклэ лэжьэнэу ыклу юфынчъагъэм кыыцаухтумэнэу.

2. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил зэхэдзынчтэу зэфэдэ юф фэшл зэфэдэ уасэ кыратынэу.

3. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил ежьыри цунагъуи цыфым фэштошэн нсэуклэ шэу зыгъэпсэун, ищыклагъэ хтумэ зылылэсыштынэу цыт сьид фэдэр социалнэ кэуухтумэныгъэхэмклэ клэгъэпытагъэу зы нсэуклэ амал кэезытын зылгъэклынэу зы лэжьэпклэ фэшлэ кыларыхэнэу.

4. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил ежьыи шлыагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхичэнэу, ац фэдэ зэхэцагъэм хэхэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъэ

Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил зигъэпсэфынэу, ынэгу зыригъэужсынэу, нстэуми афэмыдэу илэжьэгъэу нлэлтэ цыф фэштыашэ шапхэм итэу кыфагъэпсынэу, нлэлтэ гъэнэфагъэклэ илэжьанклу кыратыгъэ гъэпсэфакло дэклынэу.

25-нэрэ пычыгъэ

1. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил ежьыри цунагъуи узынчтэн, тхтэгъо фэштыашэ шэу нсэун пае шхыныгъэ, штыашэ, унэ ыклу медицинскэ лэнылэгъэу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ ил, юфынчъагъэ, сьымэджагъэ, фыктыагъэ, лыгъобагъэ, штызэбагъэ, жыыгъэ ыклу ежсьым илылэшлагъэ юфыгъомэ къахэклэу амалынчъагъэ, тхэммыклагъэ кылыгысэу цытмэ къаухтумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ ял ялыеу кыкклэлытлыгынхэу, кыыдэлэнылэнхэу. Зэрэцэгъэ зэл-зэштыз ибынэуи зэмьшхьэгъэсэмэ калгыфыгъэуи цэрэт, сабий нстэуми а зы социалнэ кэуухтумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афэгъэшхьэнэу.

26-нэрэ пычыгъэ

1. Хэтрэ цыфыи фит гъэсэнныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макломэ пэублэ ыклу лэабжтэ гъэсэнныгъэр ахыцэнчтэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэнныгъэр уимылэнклэ амал имылэу, егъэзыгъоу цыт. Техникэ ыклу лэшлагъэ гъэсэнныгъэр хэти фызэлухыгъэцт. Апитэрэ гъэсэнныгъэр зэхэдзынчтэу хэти фызэлухыгъэу цытын фэе ежсьым исэнэуи (малант) елгытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цыфыфым ицфыфыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшшоу гъэпсыгъэу ыкIи цыфы фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьаIэхэмрэ афашырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кIигъэптытэным фэунэтIыгъэу цытын фæе. Гъэсэныгъэм цыфыхэр ригъэгущун фæе расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин кун пстэуми азфагу гулътэ, зэгурьIо, зэфэшуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкIи мамырныгъэр къыухъумэным пæе Дунæепстэу Къэрал Зэгъхъаныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжъыгъэм зыригъэужьэу цытын фæе.

3. Сабиймæ арагъэгъотыццт гъэсэныгъэр зыфæдæцтыр къыхъзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иI цыфы жъугъэ шIэнхабзæ псæукIæм фитæу хэхъэнэу, хэлæжъэнэу, гъуазджæр зыфигъэшъхъэнэу, шIэныгъэ зыужьыныгъэм хэлæжъэнэу ыкIи ар зыфигъэшъхъэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иI ежъым къыгъэшIыгъэ шIэныгъэ, жабзæ (литературæ), гъуазджæ IæшIагъэхæм мылкъоу, пкIæу, уасæу, лъытэныгъэу къапакIорæр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джæпсалгæм къыцыхъцырæ цыфы фэшъуашэхэмрæ фитыныгъэхэмрæ зæрагъæцкIæшъунэу зы социалнæ ыкIи дунæепстæу гъэпсыкIæ системæ цыIэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежъы ицфыфыгъэ фитæу ыкIи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырæ цыфы жъугъэмæ къэралми фишIæжъын фæуе пшъэрылгъэр иIæх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхъæнæ ыкIи ифитыныгъэхэр зæрихъæ зыхъукIæ, нæмыкIми яфэшъуашэхэмрæ яфитыныгъэхэмрæ афæдæн, ахæмæ лъытэныгъэ къафегъэшIыгъэ ыкIи демократичæскæ цыфы жъугъэм зæдырIæ шIэнхабзæр (этикæр), цыфы жъугъэ гъэпсыкIæр, цыIакIæр егъэшIокIоным иамалæхэр къæухъумагъæ хъуным пæе фэшIæу къэрал хабзæкIæ агъэнæфагъæ гъунапкъæмæ ялхыгъэу цытыццт.

3. Сыдæуцтæуи орæхъу, мы цыфы фэшъуашэхэмрæ фитыныгъэхэмрæ зыфæбгъэшъхъæнæ, зæлхъæ хъуцтæн Дунæепстæу Къэрал Зэгъхъагъэм и гурылгъ-гурышIæхэмрæ ибзылхъэхэмрæ (принципхэмрæ) адимыштæу, апæшIуекIоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джæпсалгæм къыхиубытæрæ зы хæбзæ гъæуцугъи зыгурыбгъæIо хъуцтæн мыц къыциIотыкIыгъэ хæбзæ гъæуцугъæмæ ацъыц горæр ыIэтынэу, цукъонэу хæтрæ зы къэралми, кунми, нæбгыри фитыныгъэ риты фæдæу.